

■ УДК 141.78:130.2

В. С. Мірошніченко, кандидат культурології, старший викладач, Харківська державна академія культури, м. Харків

МЕТАМОДЕРНІЗМ, ОСЦИЛЯЦІЯ, ІНТЕРПЕЛЯЦІЯ

Здійснено спробу аналізу окремих положень феномену метамодернізму як ключової складової сучасної інтуїції культури. Наголошується на зв'язку метамодернізму з осциляцією та інтерпеляцією, що дозволило не лише розкрити їх сенс, а й наочно продемонструвати, яким чином вони корелюють у культурі (на прикладі кінематографа). Ідейно метамодернізм продовжує концептуальні пошуки постмодернізму й переосмислення модернізму, але за допомогою осциляції він «схоплює» й долає їх.

Ключові слова: метамодернізм, осциляція, інтерпеляція, нео/романтизм, віртуальна реальність, концепт, метаксис.

В. С. Мирошніченко, кандидат культурологии, старший преподаватель, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

МЕТАМОДЕРНИЗМ, ОСЦИЛЛЯЦИЯ, ИНТЕРПЕЛЛЯЦИЯ

Осуществлена попытка анализа отдельных положений феномена метамодернизма как ключевой составляющей современной интуиции культуры. Акцентируется на связи метамодернизма с осцилляцией и интерпелляцией, что позволило не только раскрыть их смысл, но и наглядно продемонстрировать, как они работают в культуре (на примере кинематографа). Идейно метамодернизм продолжает концептуальные поиски постмодернизма и переосмысление модернизма, но с помощью осцилляции он «впитывает» и преодолевает их обоих.

Ключевые слова: метамодернизм, осцилляция, интерпелляция, нео/романтизм, виртуальная реальность, концепт, метаксис.

V. S. Miroshnychenko, Candidate of Culturology, senior lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

METAMODERNISM, OSCILLATION, INTERPELLATION

An attempt is made to analyze certain provisions of phenomenon of metamodernism as a key objective of the modern intuition of culture. The author emphasizes an association of metamodernism with oscillation and interpellation, which has permitted not only to reveal their meaning, but also to demonstrate how they work in culture (using the example of cinematography). Notionally metamodernism continues postmodern conceptual searching and rethinking of modernism, but with the help of oscillation it absorbs and transcends them both.

Key words: metamodernism, oscillation, interpellation, neo/romanticism, virtual reality, concept, metaxis.

Постановка проблеми. Культурні індустрії в тому стані, у якому активно функціонують, починаючи з другої половини ХХ ст., свідчать, що процес зміни одного маркера на інший не є лінійним, тобто зовсім необов'язково за модернізмом настає постмодернізм, за структуралізмом — постструктуралізм, за феноменологією — екзистенціалізм. Спостерігається розмаїття стилів і напрямів, які розвиваються синхронно, навіть на одній і тій самій території, в один і той самий час. Проблема полягає в критеріях, за допомогою яких не лише аргументується та чи інша позиція, а й визначається певна домінуюча структура, яка зумовлює/продукує виникнення іншої. У цьому сенсі метамодернізм є закономірним продовженням, головним чином, ідей модернізму й постмодернізму, а також одночасним їх запереченням, ремінісценціями нео/романтизму.

Актуальність теми дослідження полягає в артикуляції метамодернізму у зв'язку з виникненням якісно нових обставин культури, які потребують певного осмислення. **Мета статті** — охарактеризувати метамодернізм у його дотичності до осциляції та інтерпеляції. Завдання статті формуються відповідно до мети й полягають у розкритті головних ознак і властивостей метамодернізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головними працями з цієї проблематики є «Маніфест метамодернізму» («Metamodernist // Manifesto») Люка Тернера (Luke Turner), його пояснення до маніфесту «Метамодернізм: короткий вступ» («Metamodernism: A Brief Introduction»), а також «Нотатки про метамодернізм» («Notes on metamodernism») Тімотеуса Вермюлена (Timotheus Vermeulen) та Робіна ван ден Аккера (Robin van den Akker).

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з можливих специфік постмодернізму є те, що кожен наступний крок, кожна наступна інтуїція не просто мають зважати на досвід і досягнення, враховувати його аспекти, а й пояснювати, як, чому й навіщо потрібне функціонування. Артикулюючи, необхідно аргументувати нездатність, вичерпаність постмодернізму існувати в «нових» умовах. Дискусії стосовно постмодернізму/постструктуралізму почались у найперших його маніфестаціях, відповідно, є критики й апологети, тому мають бути хронологічні межі, і якщо з початком усе більш-менш зрозуміло, то фінал досі не визначений і не може бути визначений у зв'язку з особливою відкритістю будь-якої коди в постмодернізмі. Це внеможливе розгортання безвідносно нових концепцій за межами постмодернізму та притаманного йому дискурсу. Експлікація метамодернізму (префікс «мета-» й поняття метамодерн залишимо осторонь) має зважати на дискурс постмодернізму

(більшою мірою, ніж модернізму). Отже, текст про метамодернізм слід структурувати, базуючись на відповідних посиланнях, одне з яких указує на початкову фрагментарність. Звідси запитання: чи інтуїції постмодернізму перетворились на спектри? Метамодернізм у розрізі теорії надає відповідь на це запитання. Порівняно з цифровим модернізмом, постпостмодернізмом, альтермодернізмом тощо, метамодернізм використовує важливий концепт — осциляцію, яка забезпечує синергію з усіма переліченими ідеями, дистанціюючись від них. Першу спробу теоретичного обґрунтування метамодернізму здійснили Т. Вермюлен та Р. ван ден Аккер у 2010 р., їхні тези закріпив Л. Тернер у маніфесті. Саме наявність останнього є доволі прикметною обставиною, яка споріднює метамодернізм з багатьма течіями й напрямками (марксизмом, сюрреалізмом, фемінізмом тощо) та інтегрує його в один ідеологічно (поза межами негативних конотацій) ангажований контекст. Маніфест — не лише набір тез, теоретична програма, а й певний заклик, експлікація соціополітичних (окрім культурологічних) інтуїцій. Тому метамодернізм відповідає певній логіці культури, починаючи з романтизму, марксизму й завершуючи постмодернізмом, хоча тут можна погодитися з Вермюленом і Аккером, котрі в контексті метамодернізму актуалізують нео/романтизм в його специфічно німецькій версії. Але мета цього дослідження — не опис феномену метамодернізму як такого, іншими словами, до якихось тез Вермюлена/Аккера ми дослухатимемося, але увагу сфокусуємо на концепті осциляції в її дотичності до інтерпеляції, поданої дискретно.

Метамодернізм Т. Вермюлен та Р. ван ден Аккер передусім позиціюють як сприйняття естетичного, естетичну оптику, осциляцію (лат. *oscillatum* — коливатися, фр. *oscillatoire* — коливаючий, фр. *oscillateur* — осцилятор, лат. *oscillatoria* — водорості (наліт на предметах на дні водойм, плівка)). Осциляція є маятником і одночасно виконує функцію маятника з метою уникнення крайнощів модернізму та постмодернізму (ревізія обох). Метамодернізм — це осциляція: «Він осцилює між ентузіазмом модернізму й постмодерністською насмішкою, надією й меланхолією, простодушністю й обізнаністю, емпатією й апатією, єдністю та безліччю, цілісністю й розщепленням, чіткістю та неоднозначністю... Важливо не вважати це розгойдування балансуванням, навпаки, це радше маятник, який коливається між 2, 3, 5, 10, безліччю різних положень. Щоразу, коли ентузіазм метамодерну хитнеться в напрямі фанатизму, гравітація повертає його назад до насмішки; у мить, коли насмішка хитнеться до апатії, гравітація повертає його назад до ентузіазму» [2].

Це суттєві уточнення. Винесемо за дужки поняття гравітації й тези загальної теорії відносності, проте варто підкреслити: осциляція пов'язана з напрацюваннями в галузі сучасної фізики, що потребує уточнень, зокрема в диференціюванні осциляції та флуктуації. Мета-модернізм не є спробою віднайти гармонію між модернізмом і постмодернізмом, навпаки, гармонія, баланс — це те, проти чого він експлікується. Цікаво, що самі дослідники наполягають на тому, що метамодернізм — не концепція, він не абсорбує концепти, хоча осциляція — не що інше, як концепт у розумінні Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі («концепт — це множинність», «концепт — це подія, а не сутність і не річ», «концепт — це контур, конфігурація, констеляція майбутньої події») [3]. Спроби відмежовування від тотальностей модернізму й відкритості постмодернізму, точніше, спроби осциляції між ними, викликають певні запитання та зауваження. Теза Т. Вермюлена і Р. ван ден Аккера, згідно з якою відбувається відмова від «естетичних заповідей деконструкції, паратаксису й пастишу заради ест-етичних ідей реконструкції, міфу й метаксису» [2], змушує задуматися. Складно зрозуміти, що мається на увазі під «заповідями деконструкції» («the aesthetic precepts of deconstruction») і чому йдеться про повернення до міфу або радше до якого міфу пропонується повернутись, адже семіотика, структурна антропологія та інші галузі науки аргументовано засвідчили: міф нікуди не зникає, ні модернізм, ні постмодернізм не відмовляються від нього, а повернення до автентичної міфології є фасцинацією й абсурдом. Деякі ідеї (стратегії) метамодернізму зрозумілі, проте навряд чи дослідники прагнуть саме цього, вимагаючи осциляції.

Загалом тексти Т. Вермюлена та Р. ван ден Аккера побудовані таким чином, що містять осциляцію (як і це дослідження): спочатку йдеться про те, що метамодернізм є не структурою сприйняття, а домінуючою культурною логікою сучасності, далі наголошується й на сприйнятті, і на логіці. Осциляція й метамодернізм мають логічні суперечності. Розглянемо детальніше паратаксис і метаксис. Поняття паратаксису — лінгвістичне, це певний спосіб побудови складних речень (або навіть цілих текстів-фраз) за невизначеності формальних засобів зв'язку, або ж ці засоби редукуються до мінімуму. Гіперонімом паратаксису є твір, антонімом — гіпотаксис. Ідеться не просто про паратаксис як про естетичне разом з деконструкцією й пастишем, а про безрезультативність паратаксису на противагу утопічному синтаксису модернізму. Метаксис — номада, номадична антиструктура, яка дозволяє бути в реальності образу і в образі реальності, бути «в-поміж» (буквально метаксис з грец. *μεταξύ* — «між»). Метаксис

не обмежується своєю метафоричністю, він «прорізає» не тільки масив художнього, а й «реальну реальність» (докладніше метаксис описує Е. Фогелін (E. Voegelin)). У цьому й полягає його відмінність від паратаксису. Осциляція не вилучає зі свого дискурсу (із себе як дискурсу) паратаксис, а останній не зводиться до постмодернізму й не є його маркером. Сам метаксис указує на те, що у вилученні будь-якого елементу постмодернізму, модернізму не має сенсу, осциляція може стикатися з чим завгодно, утворивши метаксичні зв'язки (часом і надійністю подібних новоутворень можна з легкістю знехтувати).

Не лише метаксис оголошується метафорою (саме тому дослідники наполягають на нео/романтизмі), безвихідний паратаксис, утопічний синтаксис також імпліцитно метафоризуються, але без нео/романтичних ремінісценцій (нео/романтизм не є домінуючим, радше метаксично є першим серед рівних, яких рівних — не конкретизується). Узагалі будь-який напрям можна долучити до метаксису метамодернізму, а-топічного метаксису. Чи не є таким а-топічним метаксисом (одночасність тут, там, ніде) в дискурсі осциляції — гра «Pokemon GO», яка розгойдує/осцилює геймера у віртуалі та реальності, поєднує, не поєднуючи, реальність і віртуальність, наповнює пустелю реального та спустошує реальність пустелі, долучає, не долучаючи до гри (якщо це можна назвати грою) випадкових свідків, які водночас долучаються, не долучаючись, і, не долучаючись, долучаються; локації (сама архітектура стає дієвою, вона осцилює в а-топічному метаксисі), тобто весь простір тут-там-ніде стає грою, наповнюючись неіснуючим існуванням. Коли йдеться про нову чуттєвість (нео/романтичну, постнеореалістичну тощо), то акцентуємо на досягненні людиною цієї чуттєвості, яка водночас перебуває в ній і поза нею. Дискурс осциляції (концепт), нео/романтична чуттєвість (ест-етична маніфестація), а-топічний метаксис (спосіб вираження) — структурні складові (стратегії, ідеї) метамодернізму. Метамодернізм як концепт (у цьому контексті осциляція є концептом у концепті, яку можна розглядати як щось окреме), не обмежується переліченими елементами, вони не покривають і не експлікують усіх (більшість) його можливостей. Доречними є доповнення, розширення метамодернізму концептом (або дискурсом, якщо під ним розуміти тексти, контексти, мисленеву ланку) інтерпеляції.

Наразі думки про інтерпеляцію є фрагментарними, певними нотатками, утім, фрагментарність притаманна природі інтерпеляції. Йдеться про ідеолектальний сенс інтерпеляції на основі власного досвіду. Інтерпеляція — не виключно теоретичний концепт. Її маніфестації реалізуються та є невід'ємною складовою багатьох феноменів, це дещо,

що ніби пронизує буття людини, вона подібна за певними ознаками культурі, але не тотожна їй. Наразі цікавить французька ідея інтерпеляції й відповідна етимологія, але під час аналізу стає зрозуміло, що французька версія є доволі універсальною. Отже, *interpellation* походить від фр. *inter* — між, *pellation* — назва, найменування (ім'я), найменування місця (локація). Інтерпеляція характеризується як перекування, звертання до когось, вигук.

Луї Альтюссер одним з перших артикулював інтерпеляцію в соціополітичній площині. У праці «Ідеологія та ідеологічні апарати держави» (*«Idéologie et appareils idéologiques d'État»*) (1970) він писав: ідеологія інтерпелює індивідів як суб'єктів; сутність ідеології та звернення до індивіда як суб'єкта — одне; «ми вважаємо, що ідеологія «діє» або «функціонує», «вербує» суб'єктів у середовищі індивідуумів (вербує їх усіх) або «трансформує» індивідуумів у суб'єктів (трансформує їх усіх), тобто засобом, що називається «звертанням» (*l'interpellation*), який можна уявити у вигляді банального, щоденного звертання поліцейського (або когось іншого): "Гей, ви, там!"» [1].

Інтерпеляція — не просто полісемантичне поняття, вона сама себе пояснює, ускладнює, покидаючи суто гуманітарні межі (наявна відома діалектична логіка). Осциляція є не лише концептом метамодернізму, а й концептом у концепті, інтерпретується як метод/умова/середовище інтерпеляції. Позиції інтерпеляції та осциляції в контексті метамодернізму не є сталими: інтерпеляція — рушійна сила осциляції, осциляція — динаміка інтерпеляції.

Однією з практичних (перформатизм як практичне втілення) реалізацій метамодернізму є віртуальна реальність, зокрема віртуальні соціальні мережі. 2011 р. Л. Тернер написав «Маніфест метамодернізму», майже в цей самий час Facebook стає відкритим для реєстрації. Не випадково виникнення віртуальних соціальних мереж прирівнюють до комунікативних революцій (своєрідна осциляція), що так чи інакше докорінно впливає на розвиток суспільства й культури. І метамодернізм не просто реагує на ці зміни, він підхоплює їх, взаємодіє з ними, і це зумовлює не лише переосмислення романтизму, а й побудову в нових риторик і практик. Віртуальна соціальна мережа, наприклад, Facebook, і є тим, що базується на осциляції, коливанні без центра, гармонії й балансу. Користувач (вимушений) скролити сторінки, юзати мережі, пабліки та стрічки новин. Сама стрічка новин поступово втрачає темпоральність, і хоча її можна корегувати, це суттєво не наближає до балансу (якщо до нього прагнуть, таке враження, що поступово такі пошуки зникають). Наповнення стрічки новин супроводжується міксом фото, відео, тексту, емоційним підкріпленням

смайлами, настроєм, геолокаціями тощо. Дещо подібне простежується в кінематографі («quirky سینما») Мішеля Гондрі, наприклад, фільм «Піна днів» (2013) наочно це ілюструє, у ньому немає балансу між добрим і поганим, казковим і реальним, це і є осциляцією — редукцією поступових переходів і напівтонів, соціальні стіни стискають людину, створюючи нові або модифікуючи існуючі патерни поведінки, реанімуючи принцип «усе або нічого», осциляція в тезі, яка звучить рефреном «змінюються речі, а не люди», навіть у ситуації, коли здається, що соціальний статус певним чином впливає на людину, метамодернізм стверджує: у людині закладена умовна/несталася модель, соціальний статус лише унаочнює й не задає основного сенсу. Або фільм «Вона» (2013) Спайка Джонса, у якому до візуальності додається аудіальність, яка зумовлює появу образів, почуттів на тлі осциляції віртуалу й реальності («Ми визнаємо осциляцію як природний стан речей» [4]).

Показово, що метамодернізм більше асоціюється з візуальним мистецтвом, оскільки з великою долею ймовірності можна стверджувати: починаючи з 2000-х рр., завершується у своїх найрозлогіших імплікаціях ера слова, яку змінює ера візуального (безумовно, візуалістика завжди мала місце, проте нині маємо справу із чимось якісно й кількісно іншим — не слово виражає емоцію, а смайл; до цього варто додати, що маніфест Л. Тернера складається з однієї сторінки тексту, що також тяжіє до візуального).

Висновки. Наразі метамодернізм «унормовується» як оптика культури зі своїм поняттєвим інструментарієм, який ще не апробований на належному рівні.

Подальші дослідження доцільно спрямувати до більшої артикуляції метамодернізму й ненормативного письма, а також інтерпелятивних перспектив метамодернізму.

Список використаних джерел

1. Альтьюссер Л. Идеология и идеологические аппараты государства (заметки для исследования) [Электронный ресурс] / Л. Альтьюссер. — Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2011/3/al3.html>. — Загл. с экрана.
2. Вермюлен Т., Аккер ван ден Р. Заметки о метамодернизме [Электронный ресурс] / Т. Вермюлен, Р. ван ден Аккер. — Режим доступа : <http://metamodernizm.ru/notes-on-metamodernism/>. — Загл. с экрана.
3. Делез Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари : [пер. с фр. и послесл. С. Зенкина]. — М., СПб. : Институт экспериментальной социологии, Алетея, 1998. — 288 с.

4. Тернер Л. Манифест метамодернизма [Электронный ресурс] / Л. Тернер. — Режим доступа : <http://metamodernizm.ru/manifesto/>. — Загл. с экрана.

References

1. Althusser Louis Pierre. Ideologiya i ideologicheskiye apparaty gosudarstva (zametki dlya issledovaniya) [Elektronnyy resurs] / Louis Pierre Althusser. — Rezhim dostupa : <http://magazines.russ.ru/nz/2011/3/al3.html>. — Zagl. s ekrana.
2. Vermeulen Timotheus and Akker van den Robin. Zametki o metamodernizme [Elektronnyy resurs] / Timotheus Vermeulen and Robin van den Akker. — Rezhim dostupa : <http://metamodernizm.ru/notes-on-metamodernism/>. — Zagl. s ekrana.
3. Deleuze Gilles, Guattari Pierre-Félix. Chto takoye filosofiya? / Gilles Deleuze, Pierre-Félix Guattari : [per. s fr. i poslesl. S. Zenkina]. — M., SPb. : Institut eksperimentalnoy sotsiologii, Aleteyya, 1998. — 288 s.
4. Turner Luke. Manifest metamodernizma [Elektronnyy resurs] / Luke Turner. — Rezhim dostupa : <http://metamodernizm.ru/manifesto/>. — Zagl. s ekrana.

■ UDC 141.78:130.2

Miroshnychenko V. S., Candidate of Culturology, senior lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
ontology@ukr.net

METAMODERNISM, OSCILLATION, INTERPELLATION

The aim of the paper is to characterize metamodernism in its tangent to oscillation and interpellation.

Research methodology. Five major publications on the subject have been reviewed.

Results. The article touches upon the issue of quite a new concept — metamodernism. On the one hand, metamodernism is the continuation of certain artistic practices; on the other hand, it comes to a theoretical level that exemplifies the concept of oscillation. Ideologically metamodernism develops the key thesis of modernism and postmodernism, and at the same time, it denies some dead-end positions of the defined concepts in neoromanticism. The point is that modernism and postmodernism largely protect themselves, so it is not enough to hold onto a normal viewing of values, methods and approaches in order to overcome them. These phenomena should be passed through oscillation (this process has not clearly defined temporality), it means to absorb «something» and ignore «something». Interpellation can be considered as an important

perspective of metamodernism, which is under the view of the subject and the dynamics of oscillation supposed to be its driving force (method / condition / environment). One of the practical implementations of metamodernism is virtual reality, namely, virtual social networks. Structurally, metamodernism includes neoromantic sensibility (ethical manifestation), atopic metaxis (mode of expression). Further research should be made for a greater articulation of metamodernism and non-normative writing and as well as for the interpellative prospects of metamodernism. **Novelty.** An attempt is made at formulating the phenomenon of metamodernism in some of its cultural implications and considering the concepts of oscillation and interpellation.

The **practical significance.** The paper may be of a particular interest to the specialists in Cultural Studies to prepare courses and special courses based on the realities of postculture.

Key words: metamodernism, oscillation, interpellation, neo/romanticism, virtual reality, concept, metaxis.

Надійшла до редколегії 14.11.2016 р.